

„Młodzieży polska, patrz na ten krzyż!
Legiony polskie dźwignęły go wzwyż,
Przechodząc góry, doliny i wały
Do Ciebie Polsko i dla Twej chwały!”

Adam Szania – legionista

SETNA ROCZNICA WYMARSZU DO LEGIONÓW

Władysław Skut. Komendant drużyny polowej białskiego „Sokoła”
Komisarz Legionów Polskich

Wymarsz ochotników białskich do Legionów pod komendą Henryka Boryczki (tzw. I powołanie)

28 lipca 1914 roku Austro-Węgry wypowiedziały wojnę Serbii. Rozpoczęły się działania zbrojne, trwające do 11 listopada 1918 roku, pomiędzy ententą (Wielka Brytania, Rosja, Serbia, Japonia, Włochy i Stany Zjednoczone) a państwami centralnymi (Austro-Węgry, Niemcy, Turcja i Bułgaria). Wśród polskich organizacji politycznych wzrosły nadzieje na wykorzystanie konfliktu dla odzyskania niepodległości.

6 sierpnia 1914 roku w kierunku Królestwa wyruszyła I Kompania Kadrowa z dowodzącym nią Tadeuszem Kaspryckim. 12 sierpnia Józef Piłsudski wydał odezwę bojową: „Wybiła godzina rozstrzygająca! Polska przestała być niewolnicą i sama chce stanowić o swoim losie, sama chce budować swą przyszłość, rzucając na szalę wypadków własną siłę orężną!”

W Krakowie zawiązał się ośrodek dyspozycji polityczno-wojskowej, skupiający partie polityczne Galicji i Królestwa, przyjmując nazwę Naczelnego Komitetu Narodowego z siłami zbrojnymi określanymi jako Legiony Polskie (podporządkowane austriackiemu dowództwu). Rozpoczęto tworzenie oddziałów terenowych.

Opis wymarszów dwóch powołań z miasta Białej znajduje się w publikacji *Biała 1914-1919. Jednodniówka uczczenia wymarszu młodzieży białskiej do walki o wolność Ojczyzny*, które ukazało się nakładem Komitetu Obywatelskiego w Białej w 1930 roku.

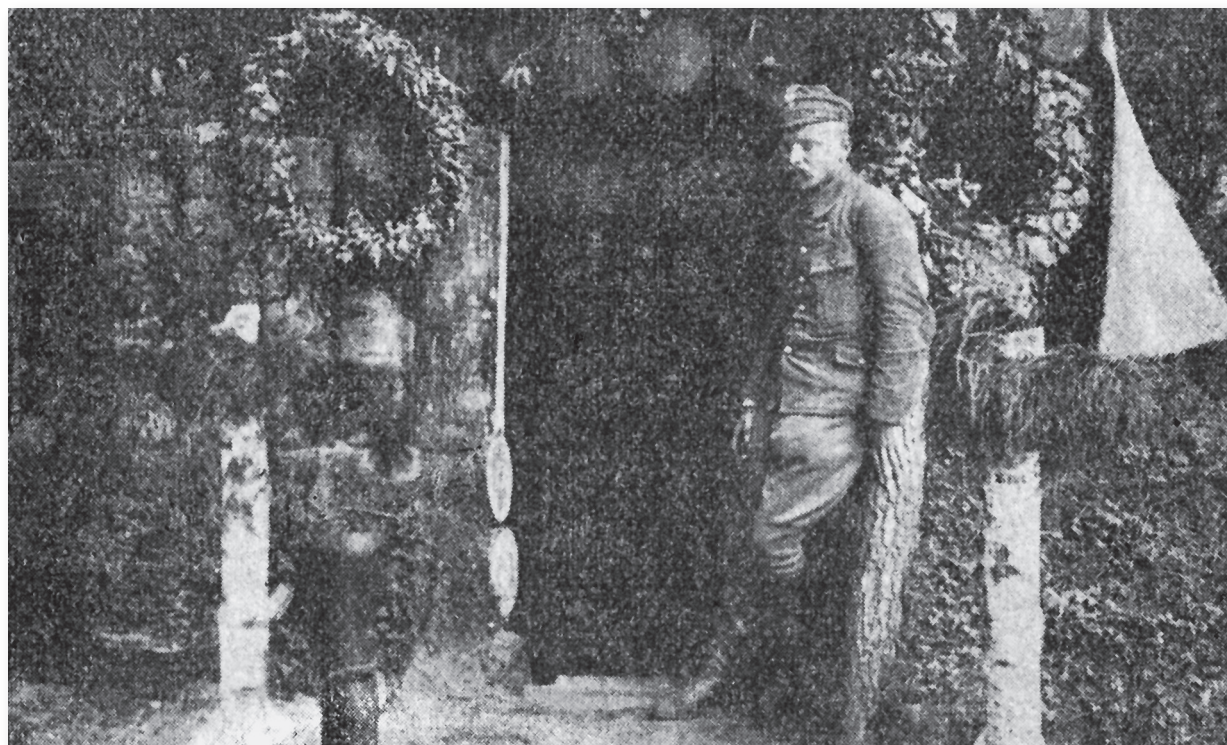
W sierpniu 1914 roku rozkazem Naczelnego Komitetu Narodowego dziesiąta drużyna białskiego „Sokoła” została wezwana do stawienia się w Wadowicach, w miejscu koncentracji drużyn sokolich, mających wejść w skład oddziałów legionowych. Jej komendantem był Władysław Skut (późniejszy Komisarz Wojskowy na powiat białski). 26 sierpnia drużyna polowa dowodzona przez Henryka Boryczkę (nauczyciel z Lipnika), złożona z 80 ludzi, kompletnie umundurowana i dobrze wyekwipowana dzięki ofiarości białskich obywateli, stanęła przed budynkiem Czytelni Polskiej na placu Wolności w Białej. Odchodzących ochotników (I powołanie) żegnał w imieniu polskiej ludności, dyrektor gimnazjum TSL im. Adama Asnyka Ignacy Stein. Wśród wyruszających (z obecnego terenu miasta Bielska-Białej) znajdowali się m.in. z Białej: Stanisław Adamaszek, Brzuchański, Jan Fedyńczyzyn, Gronuś, Józef Prokopek, Franciszek Patyk, Rudnicki, Jan Rusin, Franciszek Szypuła, Piotr Sobaniak, Rudolf Censer; z Lipnika: Jan Bakalarczyk, Babicki, Franciszek Braczek, Robert Bernaś, Boroniec, Rudolf Dobija, Jan Gilowski, Michał Kościelniak, Andrzej Kościelny, Rudolf Kubica, Antoni Konior, Franciszek Paluch, Tomasz Stańco, Światłoń, Józef Zemanek; z Komorowic: Jan Kraus, Karol Kraus, Jan Klimczak, Władysław Kołot, Karol Cizbok, Franciszek Janusz, Antoni Zohlich, Robert Małecki, Ignacy Wróbel, Ignacy Krywult, Michał Chyliński; z Leszczyn: Antoni Bogacki, Jan Drewniak, Kowacki, Jan Ole-

jarczyk, Antoni Pawlik, Franciszek Stopka, Wiktor Sadlik, Jan Zacny; ze Straconki: Władysław Adamczyk, Józef Chrobak, Procnier; z Bielska: Górny, Józef Matłoz i Wacław Szymański. Oddział ten wraz z sokołami z Wadowic i Żywca utworzył 12 kompanię III batalionu 3 Pułku Legionów.

W Białej dalej prowadzony był nabór do Legionów, pod nadzorem Władysława Skuta i Karola Makucha (ogółem powiat białski wysłał 650 ochotników). Dowódcą II powołania został Włodzimierz Mężynski (dependent adwokacki, późniejszy major i dowódca I baonu 2 Pułku Legionów). 24 września dobrze umundurowany i wyekwipowany oddział strzelców wymaszerował do Legionów. Wyszli m.in. z Białej: Władysław Kowalczyk, Józef Brzuchański, Chrobak, Józef Dziezic, Franciszek Olma, Antoni Surma, Jan Gunia, Leon Byrski, Tomasz Byrski, Franciszek Gniłka, Adolf Kołowrót, Eugeniusz Woźnicki; z Komorowic: Pustelnik, Gacek, Jan Ścieżka, Władysław Łukoś; z Lipnika: Jan Nikiel; z Hałcnowa: Szczepan Zemanek; ze Straconki: Stańczyk; z Bielska: Jucker i Józef Nikiel. Oddział został skierowany do 2 Pułku Legionów. Oba powołania stały się częścią II Brygady Legionów Polskich.

W roku 1916 ufundowano w formie pomnika Tarczę Legionów Powiatu Białskiego, upamiętniając tym samym ideę legionową w Białej. ■

Marek Matlak
Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej

Mjr Włodzimierz Mężynski. Dowódca II powołania

Henryk Boryczka. Dowódca I powołania